

Ks. Dariusz LIPIEC*

ORGANIZACJA DUSZPASTERSTWA W POLSKIEJ MISJI KATOLICKIEJ W OSNABRÜCK W NIEMCZECH

Treść: Wstęp; 1. Organizacja duszpasterstwa zwyczajnego: 1.1. *Przepowiadanie słowa Bożego*, 1.2. *Posługa uświęcania*, 1.3. *Posługa pasterska*; 2. Organizacja duszpasterstwa nadzwyczajnego; Zakończenie; Summary: Organization of the pastoral care in the Polish Catholic Mission in Osnabrück, Germany.

Słowa kluczowe: organizacja duszpasterstwa, duszpasterstwo, duszpasterstwo polonijne, polska misja katolicka, polonia, polonia w Niemczech, duszpasterstwo w Niemczech.

Keywords: organization of the pastoral care, pastoral care, Polish pastoral care, Polish Catholic mission, Polish emigrants, Polish emigrants in Germany, pastoral care in Germany.

Wstęp

Początki pracy duszpasterskiej z Polakami w północno-zachodniej części Niemiec związane są z działaniami wojennymi w latach 1939-1945. Wtedy

* Autor dr hab. teologii pastoralnej, prof. KUL; ksiądz diecezji siedleckiej, pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Członek Towarzystwa Naukowego KUL, Stowarzyszenia Pastoralistów Polskich, Polskiej Akademii Nauk, PosTNetzwerks der mittel- und osteuropäischen Pastoraltheologinnen und Pastoraltheologen. Autor kilkudziesięciu artykułów z zakresu teologii pastoralnej, a zwłaszcza organizacji duszpasterstwa, apostołstwa świeckich i duszpasterstwa niepełnosprawnych. Adres: al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin. E-mail: lipiec@kul.pl.

to znaleźli się na tych terenach robotnicy przymusowi oraz więźniowie wyzwoleni z obozów koncentracyjnych. O ile praktyki religijne w obozach były zabronione, to pracownicy przymusowi mogli w ograniczonym zakresie korzystać z posługi duszpasterskiej duchownych niemieckich. Po zakończeniu wojny wielu wywiezionych Polaków zostało na terenie Niemiec, w tym wielu księży. Początkowo osoby te były umieszczane w obozach przejściowych, których na terenie obecnej Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück było 31. Duszpasterstwo, przynajmniej w jednym z nich, pełniło 15 duchownych.

Systematyczna działalność pastoralna po II wojnie światowej rozwinęła się wraz z powołaniem ośrodka duszpasterskiego w Osnabrück w ramach diecezji personalnej dla Polaków utworzonej 5 czerwca 1945 r., z bpem Józefem Gawliną jako ordynariuszem. W 1955 r. duszpasterstwo Polaków powierzone zostało ks. Aleksandrowi Łukomskiemu, który swoją posługę sprawował także w Bremie, Oldenburgu, Wilhelmshaven i innych miastach w północno-zachodniej części Niemiec¹. Msze św. w języku polskim sprawowane były początkowo w angielskich koszarach wojskowych, a od 1957 r. w parafii Ducha Świętego. Powołana została do życia szkołka niedzielna dla dzieci, w której oprócz katechezy uczono także języka polskiego. Organizowano spotkania z okazji świąt religijnych i narodowych, takich jak Święto Konstytucji 3 Maja czy Odzyskania Niepodległości 11 listopada.

Reorganizacja duszpasterstwa polonijnego w Niemczech nastąpiła w 1975 r., kiedy to, w duchu Soboru Watykańskiego II, likwidacji uległa diecezja personalna dla Polaków, a wraz z nią Polska Kuria Biskupia. Powołana została w to miejsce Polska Misja Katolicka, podlegająca Konferencji Episkopatu Niemiec. Placówka w Osnabrück podlega biskupowi tej diecezji. Od 1978 r. duszpasterzem ludności polskojęzycznej był ks. Józef Liszka. On swoją posługę pełnił także w Bremie, Oldenburgu i okolicznych miastach. Po przejściu do Bremy w 1982 r. jego następcą został ks. Michał Górski, pracujący w niemieckiej parafii w Fürstenau. Pomagali mu ks. Ingo Pohl i ks. Zdzisław Kądziała, także pracujący w okolicznych parafiach niemieckich².

Samodzielny ośrodek duszpasterski w Osnabrück został ustanowiony w 1989 r., a jego duszpasterzem został ks. Stanisław Gacek. Mającego

¹ Ks. kan. Aleksander Łukowski urodził się 29 marca 1902 r. w Parysowie k. Garwolina. Był księdzem archidiecezji warszawskiej. W 1940 r. został uwięziony przez Niemców i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau. Po wyzwoleniu przez Amerykanów w 1945 r. pozostał w Niemczech i podjął duszpasterstwo wśród Polaków w obozach przejściowych. Od 1955 r. związał się z misją katolicką w Osnabrück, w której był organizatorem życia religijnego i polonijnego. W sierpniu 1978 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł 14 lipca 1985 r.

² R. Przybyłek, *Polska Misja Katolicka Osnabrück*, w: *Duszpasterstwo polskojęzyczne w Niemczech 1945-2005*. Red. S. Bober, S. Budyń. Lublin-Hannover 2006, s. 346-347.

problemy zdrowotne, zastąpił w następnym roku ks. Kazimierz Ćwierz, który sprawował posługę także w Aurach, Bad Bendheim, Lingen, Norden i Nordhorn. W Osnabrück działalnością pastoralną objętych było ok. 700 wiernych, a na zajęcia katechetyczne uczęszczało ok. 40 dzieci. Istniało Katolickie Centrum Oświaty, schła parafialna, grupa ministrancka, krąg rodzin oraz grupa oazowa dzieci i młodzieży³. W latach 1994-1996 w charakterze pomocnika posługiwał ks. Sylwester Stach, pracujący w niemieckich parafiach w Emden i Esterwagen, gdzie sprawował Msze św. dla mieszkających w tamtych okolicach Polaków.

Od 2000 r. duszpasterzem w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück jest ks. Roman Przybyłek, który pełni posługę także w Nordhorn, Lingen i Hilter. W Osnabrück z systematycznej posługi duszpasterskiej korzysta ok. 650 osób na stałe mieszkających w Niemczech, jak również Polacy przyjeżdżający do prac sezonowych. Na miejscu sprawowane są dwie Msze św. w niedziele i święta, w punktach filialnych – kolejno, raz w miesiącu⁴. Polska Misja Katolicka w Osnabrück funkcjonuje na zasadach parafii personalnej.

1. Organizacja duszpasterstwa zwyczajnego

Duszpasterstwo zwyczajne jest zorganizowaną działalnością zbawczą Kościoła mającą za cel zaspokojenie powszechnych potrzeb religijnych wszystkich wierzących, dążącą do doprowadzenia ich do spotkania z Bogiem w wierze, nadziei i miłości. Podstawowymi formami realizacji duszpasterstwa zwyczajnego są: przepowiadanie słowa Bożego, liturgia i posługa pasterska⁵.

1.1. Przepowiadanie słowa Bożego

Przepowiadanie słowa Bożego zmierza do wzrostu wiary u wierzących. Chodzi nie tylko o uznawanie istnienia Boga, ani też o akceptowanie treści objawionych, ale przede wszystkim o osobowe spotkanie z Chrystusem objawiającym się człowiekowi. Spotkanie to polega na przyjęciu osobowego Boga w Chrystusie i duchowym zjednoczeniu z Nim. Zjednoczenie z Bogiem zakłada wiedzę o Nim, czyli poznanie treści Objawienia oraz akceptację dogmatów wiary i zasad życia chrześcijańskiego, a także przyjęcia postawy wynikającej z treści wiary. Przepowiadanie zmierza przede wszystkim do coraz większego otwarcia człowieka na objawiającego się Boga przez Chrystusa w Duchu Świętym.

³ *Filialny Ośrodek Duszpasterski Osnabrück*, w: *Księga Jubileuszowa duszpasterstwa polskiego w Niemczech*, red. F. Mrowiec i in., Würzburg 1995, s. 86.

⁴ R. Przybyłek, art. cyt., s. 348.

⁵ R. Kamiński, *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R.

Głoszenie słowa Bożego zmierza także do budowania wspólnoty wierzących. Słowo Boże działa nie tylko w poszczególnych wierzących, lecz także gromadzi ich we wspólnotę wiary. Przepowiadanie słowa Bożego w misji katolickiej, podobnie jak przepowiadanie parafialne, służy wzmacnianiu wspólnoty wiary, jednoczącej jej członków w prawdzie i wierze. Wspólnota wiary jest również szkołą życia ewangelicznego. Wyrazem takiego życia jest układanie życia osobistego i społecznego w oparciu o chrześcijańską miłość⁶.

Wśród form głoszenia słowa Bożego naczelną rolę zajmuje homilia. Jest ona częścią liturgii. Ma określone miejsce. Następuje po czytaniach słowa Bożego, z którymi jest związana organicznie. Jej celem jest ich wyjaśnianie, dlatego przewyższa inne formy nauczania (zob. KO 24). W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück homilie są głoszone w każdą niedzielę i uroczystości. Ich tematyka związana jest z czytaniem mszalnymi, a przede wszystkim z ewangelią. Homiliści starają się powiązać problematykę czytań z sytuacją egzystencjalną Polaków żyjących na emigracji. Często porównują specyfikę życia codziennego i religijnego w Polsce i w Niemczech, a istniejące różnice starają się wyjaśnić w świetle Objawienia Bożego.

Szczególne znaczenie mają homilie adresowane do dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej. Głoszone są one w pierwsze niedziele miesiąca. Mają za cel pomoc dzieciom w jak najlepszym przygotowaniu się do czynnego, świadomego i pełnego uczestnictwa w Eucharystii. Sposób przepowiadania dostosowany jest do możliwości percepcyjnych dzieci. Mają one formę dialogu. Także język homilii jest stosunkowo prosty: przepowiadający mają świadomość, że dzieci urodzone w Niemczech posługują się dwoma językami, zaś język polski nie zawsze jest ich językiem pierwszym.

Homilie głoszone są także w dni powszednie. Są one krótsze od homilii niedzielnych i świątecznych, ale tak jak tamte podejmują problematykę zawartą w czytaniach biblijnych. Kaznodzieje starają się aplikować je do sytuacji egzystencjalnej emigrantów. W homiliach głoszonych we wspomnienia świętych i błogosławionych przybliżane są sylwetki patronów dnia. Tematyka homilii głoszonych w pierwsze piątki miesiąca poświęcona jest Najświętszemu Sercu Pana Jezusa oraz miłości i miłosierdziu Bożemu⁷.

Ważne miejsce w przepowiadaniu słowa Bożego w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück zajmuje katecheza. Jest ona realizowana jako katecheza

Kamiński, M. Fiałkowski, W. Przygoda, Lublin, TN KUL 2006, s. 212.

⁶ Tenże, *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, Lublin, Atla 2 1997, s. 68-69.

⁷ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem, proboszczem Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück (rkps w posiadaniu autora).

parafialna, czyli „podstawowa forma wtajemniczenia dzieci i młodzieży w chrześcijaństwo i życie Kościoła, głównie poprzez dowartościowanie nieobecnego w szkolnym nauczaniu religii wymiaru eklesjalnego, liturgicznego i sakramentalnego”⁸. Jest ona adresowana do osób przygotowujących się do Pierwszej Komunii i spowiedzi świętej, sakramentu bierzmowania i małżeństwa.

Katecheza przygotowująca do Pierwszej spowiedzi i Komunii świętej adresowana jest do dzieci w wieku 8-9 lat. W katechizacji uczestniczy grupa od 12 do 17 osób. Prowadzącym zajęcia był dotychczas proboszcz misji, a w ostatnim czasie katechezę prowadzi siostra zakonna. Z uwagi na fakt, że dzieci przygotowujące się Pierwszej Komunii świętej uczęszczają do różnych szkół na terenie miasta i w jego okolicach, katecheza odbywa się w niedziele. Poprzedza sprawowanie Mszy świętej. Motywem takiego postępowania są nie tylko względy organizacyjne, ale przede wszystkim ukazanie teologicznego związku między katechezą a Eucharystią, do której ona przygotowuje. Katecheza przed Pierwszą Komunią świętą jest realizowana w oparciu o programy i materiały dydaktyczne stosowane w Polsce, które zostały zaadaptowane do warunków niemieckich. Chodzi tu o podręczniki dydaktyczne dla katechety, podręczniki dla uczniów oraz różnorakie pomoce dydaktyczne w języku polskim.

Katecheza przygotowująca do sakramentu bierzmowania adresowana jest do młodzieży w wieku powyżej 14 lat. Aktualnie uczestniczy w niej grupa 25-30 osób. Prowadzącą katechezę jest świecka katechetka. Katechizacja trwa około półtora roku. Młodzi ludzie uczestniczą w niej w każdą niedzielę. Ten dzień tygodnia został wybrany z podobnych względów, co dzień katechezy dzieci pierwszokomunijnych: młodzi ludzie uczęszczają do różnych szkół w mieście i okolicy, a ponadto przygotowanie do bierzmowania łączy się w uczestnictwem w niedzielnej Mszy świętej. Przygotowanie do sakramentu bierzmowania odbywa się w języku polskim, w oparciu o program „Przyjmijcie moc Ducha Świętego” przygotowany w Polsce i zaadaptowany do miejscowych warunków.

Katecheza przygotowująca do sakramentu małżeństwa ma charakter bardziej indywidualny. Rozpoczyna się ona, gdy narzeczeni zgłaszają zamiar przyjęcia tego sakramentu. Ma ona charakter spotkań, w których uczestniczy 5-6 par. Spotkań katechetycznych jest zazwyczaj pięć. Realizowany jest program autorski. Na tematykę składają się biblijne podstawy małżeństwa i rodziny, wiadomości z zakresu teologii dogmatycznej, zwłaszcza sakramentologii, liturgiki i teologii moralnej, w których uwypukla się problematykę małżeńsko-rodzinną. Problematyka życia małżeńskiego i rodzinnego

⁸ K. Misiaszek, *Katecheza parafialna*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, dz. cyt., s. 348.

jest omawiana także w świetle nauk psychologicznych i pedagogicznych. Z uwagi na fakt, że małżeństwa przygotowujących się zawierane są najczęściej w Polsce, podejmowana problematyka dostosowywana jest do ogółu programów dla przygotowujących się do przyjęcia sakramentu małżeństwa w Polsce. Kandydatów do małżeństwa katechizuje proboszcz⁹.

1.2. Posługa uświęcania

Posługa uświęcania realizowana jest przede wszystkim przez sprawowanie liturgii, będącej urzeczywistnieniem kapłańskiego posłannictwa Jezusa Chrystusa. W świetle nauczania Soboru Watykańskiego II, liturgia jest aktualizacją i kontynuacją historii zbawienia, wykonywaniem urzędu kapłańskiego Jezusa Chrystusa, uobecnianiem Jego misterium paschalnego (KL 7), uwielbieniem Boga i uświęceniem człowieka, szczytem i źródłem życia Kościoła, zapowiedzią i zadatką liturgii niebiańskiej (KL 8) oraz działaniem Chrystusa i Kościoła przez znaki¹⁰. Dzięki aktom kultu dokonuje się rozwój i uświęcenie człowieka zmierzającego do Ojca, przez Syna w Duchu Świętym. Również dzięki liturgii dokonuje się także budowanie wspólnoty wierzących, która w celebracjach liturgicznych, zwłaszcza eucharystycznej, najpełniej manifestuje swoją obecność, znajduje szczyt swej działalności oraz się buduje (KL 10)¹¹.

Bramą do sakramentów świętych jest sakrament chrztu. On zanurza człowieka w misterium śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Chrzcielne obmycie, dokonywane w znaku wody i mocą Ducha Świętego, oczyszcza z grzechów, włącza człowieka w życie Boże czyniąc go przybranym dzieckiem Bożym i włącza neofitę we wspólnotę Kościoła.

Dla ludności polskojęzycznej zamieszkałej w Osnabrück i okolicach wspólnotą tą jest Polska Misja Katolicka. Celebracje sakramentu chrztu nie są częstym wydarzeniem, dlatego nie ma stałych terminów jego sprawowania. Terminy chrztu ustalane są indywidualnie z rodzicami dzieci, najczęściej są to ważniejsze uroczystości i święta kościelne. Sakrament chrztu celebrowany jest zarówno według zwyczajów polskich, jak i niemieckich, to znaczy udzielany jest podczas Mszy świętej, jak poza nią. Przygotowanie rodziców przed chrztem dziecka ma charakter indywidualny. Odbywa się w ich domach.

Szczytem życia wspólnoty wierzących, zgromadzonych w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück, jest Eucharystia. Celebrowana jest ona

⁹ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

¹⁰ J.J. Janicki, *Posługa uświęcania*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin, Atla 2, 2002, s. 221-223.

¹¹ Por. R. Kamiński, *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej*, Lublin, Wydawnictwo Naukowe KUL 2007, s. 250-255.

w niedziele, święta i uroczystości oraz w dni powszednie¹². Liturgia sprawowana jest w języku polskim. Zgodnie z nauczaniem soborowym, zwraca się uwagę na aktywne uczestnictwo wiernych. Czytania mszalne czytane są przez odpowiednio przygotowane dorosłe osoby świeckie. Podobnie, psalm responsoryjny śpiewany jest przez kantora. Służbę liturgiczną przy ołtarzy pełnią ministranci. Zgodnie ze zwyczajem przyjętym w Kościele w Niemczech, służbę przy ołtarzu pełnią zarówno chłopcy, jak i dziewczęta. Są to dzieci, młodzież, a także osoby dorosłe. Śpiewy liturgiczne prowadzone są, wzorem Kościoła w Polsce, przez organistów, którzy akompaniują na organach oraz rozpoczynają i podtrzymują śpiew uczestników liturgii.

Podobnie, jak w Kościele w Polsce, uroczysty charakter ma pierwsze pełne uczestnictwo w Eucharystii. Uroczystość Pierwszej Komunii świętej odbywa się każdego roku w Uroczystość Zesłania Ducha Świętego. Tak jak w Polsce, dzieci mają strój uroczysty, a dzień ten jest okazją do spotkań w gronie rodziny i przyjaciół. Zachowany jest także pielęgnowany w Polsce zwyczaj tak zwanego białego tygodnia, podczas którego dzieci w strojach pierwszokomunijnych wspólnie uczestniczą we Mszy świętej. Szczególny charakter ma Eucharystia celebrowana w niedzielę białego tygodnia. Uczestniczą w niej dzieci wraz z rodzicami. Rodzice przygotowują czytania mszalne, modlitwę wiernych, zaś homilia ma charakter dialogowy. W dialogu z kapłanem biorą udział zarówno dzieci, jak i rodzice.

Z zakończeniem Białego Tygodnia jest łączona rocznica Pierwszej Komunii świętej. Uroczystość ma bardzo podniosły charakter. Na wspólnej Mszy świętej spotykają się dwie grupy dzieci: świętujące rocznicę i pierwszokomunijne. Te pierwsze wcześniej przystępują do sakramentu pokuty i pojednania wraz z rodzicami i starszym rodzeństwem.

Troską duszpasterską proboszcza misji jest, aby dzieci pierwszokomunijne rozwijały życie eucharystyczne, dlatego jest proponowane praktykowanie pierwszych piątków miesiąca. Zwraca się uwagę i zachęca, aby po uroczystości Pierwszej Komunii świętej dzieci uczestniczyły w kolejnych dziewięciu pierwszych piątków, to znaczy, aby przystąpiły do sakramentu pokuty i pojednania oraz przyjęły Komunię Świętą. Dla dzieci, które podjęły taką praktykę przewidziane są pamiątki. Są nimi książki religijne w języku polskim i niemieckim¹³.

Szczególne znaczenie w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück ma celebrowanie Mszy Świętej pasterskiej w Boże Narodzenie. Podobnie jak w Polsce,

¹² W niedziele i święta sprawowane są dwie Msze św.: w kościele pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa (Herz Jesu) i Ducha Świętego (Heiliger Geist) oraz w jednej z placówek dojazdowych.

¹³ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

sprawowana jest ona o północy. Bierze w niej udział liczna grupa wiernych. Uroczysty charakter ma także celebrowanie Wigilii Paschalnej. Jednak z uwagi na brak miejsca nie ma procesji wokół kościoła.

Umocnienie życia chrześcijańskiego otrzymanego na chrzcie i ożywianego uczestnictwem w Eucharystii dokonuje się w szczególności sposobem w sakramencie bierzmowania. Wybierzmowani, dzięki darom Ducha Świętego, są oni uzdalniani do mężnego wyznawania wiary, jej obrony i postępowania według jej zasad. Przyjmują oni także odpowiedzialność za Kościół powszechny przez współodpowiedzialność za Kościół lokalny¹⁴. W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück celebrowanie sakramentu bierzmowania jest świętem całej wspólnoty. Odbывается ona co dwa lata. Otrzymanie sakramentu bierzmowania przez posługę biskupa wskazuje na związek z pierwszym zstąpieniem Ducha Świętego na Apostołów w dniu Pięćdziesiątnicy oraz na pogłębieniu więzi z Kościołem partykularnym i powszechnym. Z tego powodu szafarzami tego sakramentu są, na przemian, biskupi z Osnabrück i biskupi z Polski¹⁵.

Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania odbywa się w sposób przyjęty w Kościele w Polsce. Wierni mają możliwość częstego przystępowania do spowiedzi¹⁶. Stwarza się też im okazje do korzystania z sakramentu Bożego miłosierdzia. Podobnie jak w Polsce są dwa razy w roku – w adwencie i Wielkim Poście – organizowane rekolekcje otwarte na wzór parafialnych. Ponadto propaguje się praktykę pierwszych czwartków, piątków i sobót miesiąca. Z tej okazji jest możliwość skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania.

Na konieczność przystąpienia do tego sakramentu zwraca się uwagę rodzinom dzieci przystępujących po raz pierwszy do Komunii świętej, kandydatom do bierzmowania i ich bliskim oraz narzeczonym przygotowującym się do zawarcia sakramentalnego małżeństwa. Osoby starsze mają możliwość przystąpienia do spowiedzi w domach. W każdy pierwszy piątek miesiąca proboszcz misji odwiedza takie osoby. Jest ich zazwyczaj kilkanaście.

Z uwagi na fakt, że szafowanie sakramentu pokuty i pojednania odbywa się w kościołach parafii niemieckojęzycznych, wierni mogą korzystać z konfesjonałów. Mogą więc spowiadać się tak, jak najczęściej odbywa się to w Polsce, „przez kratkę”, ale też w formie rozmowy „twarzą w twarz” ze spowiednikiem. Szafarzem sakramentu pokuty i pojednania jest najczęściej proboszcz misji. Na rekolekcje oraz na uroczystości są zapraszani jeszcze inni spowiednicy. Zazwyczaj są to duchowni polskiego pochodzenia,

¹⁴ Por. J.J. Janicki, art. cyt., s. 271-272.

¹⁵ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

¹⁶ Codziennie ok. pół godziny przed Mszą św.

pracujący w polskich misjach katolickich oraz w parafiach niemieckojęzycznych¹⁷.

Sprawowanie sakramentu chorych odbywa się według zwyczajów przyjętych w Kościele w Polsce. Duszpasterstwo polonijne stoi wobec takich samych wyzwań w tym względzie, jakie stoją przed duszpasterstwem w Polsce. Na czoło wysuwa się konieczność zmiany mentalności wiernych względem tego sakramentu oraz względem osób chorych i umierających¹⁸. Najczęściej stosowaną formą sprawowania sakramentu chorych w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück jest udzielanie go w domach rodzinnych osób chorych i w domach opieki dla ludzi starszych. Proboszcz misji troszczy się, aby wszyscy pragnący przyjąć ten sakrament, mogli go przyjąć. Okazję do tego stanowią pierwsze piątki miesiąca, kiedy duszpasterz odwiedza chorych i starszych w ich domach. Nierzadko proboszcz jest zapraszany do udzielenia sakramentu chorych osobom przebywającym w szpitalach w Osnabrück i okolicy. Polakom udziela go w języku polskim.

Do kształtowania nowej mentalności wiernych względem przyjmowania sakramentu chorych przyczynia się jego szafowanie w sposób wspólnotowy. Ma to miejsce podczas obchodów Światowego Dnia Chorego we wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Lourdes. Organizowane jest wtedy okolicznościowe nabożeństwo, na które są zapraszane osoby starsze i chore wraz z rodzinami. W tym dniu sakrament chorych przyjmuje kilkadziesiąt osób¹⁹.

Sakrament małżeństwa przyjmowany jest w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück stosunkowo rzadko. Młodzi Polacy najczęściej na miejsce ślubu wybierają parafie w Polsce, z którymi są związani oni lub ich rodzice. Powodem tego jest m.in. chęć ugoszczenia licznych gości, także polskie obyczaje. Przygotowanie do sakramentu małżeństwa narzeczeni odbywają najczęściej w Polskiej Misji Katolickiej²⁰.

Na życie wspólnoty kościelnej, oprócz liturgii Mszy świętej i sakramentów, składają się różne formy „pobożności chrześcijańskiej, które łączą się z rokiem liturgicznym i różnymi wydarzeniami w życiu chrześcijańskim”²¹. W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück sprawowane są różnorakie nabożeństwa ludu Bożego. W Wielkim Poście celebrowane jest nabożeństwo Gorzkich Żali. Jest ono sprawowane w niedzielę przed Mszą świętą wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu. W piątki natomiast odprawiane jest nabożeństwo Drogi Krzyżowej.

¹⁷ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

¹⁸ Por. R. Kamiński, dz. cyt., s. 265.

¹⁹ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

²⁰ Tamże.

²¹ R. Kamiński, *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, dz. cyt., s. 178.

Są także kultywowane nabożeństwa okresowe, charakterystyczne dla pobożności ludowej w Polsce. Spośród nich szczególną rolę odgrywają nabożeństwa maryjne. W maju odprawiane jest nabożeństwo majowe. Sprawuje się je przed Mszą świętą ze śpiewem litanii loretańskiej do Najświętszej Maryi Panny. W październiku jest wspólnie odmawiany różaniec. Nabożeństwa te celebrowane są wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu. Natomiast dziesiątek różańca jest odmawiany przez wiernych przed każdą Mszą świętą w niedziele i święta. Intencje często przynoszą sami wierni. Obejmują one sprawy misji ale też wykraczają poza jej zakres.

Podobnie jak w wielu parafiach w Polsce, w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück kultywowany jest zwyczaj sprawowania nabożeństw w pierwsze czwartki, piątki, soboty i niedziele miesiąca. Nabożeństwa te z zasady odprawiane są wobec wystawionego Najświętszego Sakramentu. W pierwsze czwartki miesiąca nabożeństwo sprawowane jest w intencji powołań do życia kapłańskiego i zakonnego. Nabożeństwo do Najświętszego Serca Pana Jezusa odprawiane jest w pierwsze piątki miesiąca, a w pierwsze soboty nabożeństwo do Niepokalanego Serca Matki Bożej. W pierwsze niedziele miesiąca, po Mszy św., jest adoracja Najświętszego Sakramentu. Uwzględnia ona charakter okresu roku liturgicznego.

Pogrzeb chrześcijański, zaliczany do sakramentaliów, zajmuje ważne miejsce w życiu wspólnoty wierzących. W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück pogrzeby sprawowane są względnie rzadko. Celebrowane są one w oparciu o księgi liturgiczne przygotowane dla diecezji niemieckojęzycznych. Liturgia pogrzebowa sprawowana jest dwóch językach: polskim i niemieckim, ze względu na jej uczestników, spośród których wielu nie zna języka polskiego²².

Do sakramentaliów zalicza się także błogosławieństwa, podczas których uprasza się Boga o łaski potrzebne wierzącym w różnych sytuacjach życiowych²³. Największą popularnością wśród wiernych Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück cieszy się błogosławieństwo pokarmów na stół wielkanocny. Biorą w nim udział nie tylko mieszkający tam Polacy, lecz także niemieccy członkowie ich rodzin i przyjaciele²⁴. Podobnie jak w Polsce, wierni dzielą się opłatkiem w Wigilię Bożego Narodzenia. Pobłogosławiony opłatek otrzymują oni w misji. Każdego roku zgłasza się po niego około 300 osób. Tak, jak w wielu parafiach w Polsce, błogosławi się pojazdy we

²² Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

²³ Por. R. Kamiński, dz. cyt., s. 180-181.

²⁴ Bierze w nich udział ok. 800 osób, znacznie więcej niż oficjalnie należy do Polskiej Misji Katolickiej. Są to zarówno goście przyjeżdżający z Polski, jak i Polacy należący do parafii niemieckojęzycznych, zob. J.U., *Seine Gemeinde ist die polnische Mission*, „PlanC” 2015 nr 24, s. 11.

wspomnienie św. Krzysztofa a wino w święto św. Jana (27 grudnia). W uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny błogosławi się ziola²⁵.

1.3. Posługa pasterska

Posługa pasterska wynika z funkcji królewskiej Chrystusa, który z miłości oddał się swoim braciom. Wiąże się ona z realizacją pasterskiego posłannictwa Kościoła. W przypadku parafii oraz Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech oznacza ona służbę wobec aktualnych potrzeb ludzkich. „Urzeczywistniana jest ona w zakresie egzystencji nadprzyrodzonej przez apostołat i różne formy duszpasterstwa, a w zakresie egzystencji przyrodzonej przez duszpasterstwo charytatywne”²⁶.

W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück posługa pasterska realizowana jest zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II. Przejawem tego jest szerokie zaangażowanie katolików świeckich. Oni świadczą pomoc proboszczowi misji przede wszystkim w ramach rady duszpasterskiej. Rada ta jest powoływana przez proboszcza na wzór parafialnej rady duszpasterskiej, po konsultacji z wiernymi. On jest jej przewodniczącym. W skład rady wchodzi 12 osób. Cechuje się ona reprezentatywnością. Jej członkami są katolicy związani z centrum misji mieszczącym się w Osnabrück, jak i ośrodkami filialnymi. Specyficznym zadaniem członków rady duszpasterskiej jest pełnienie roli łączników między rektorem w wspólnotami lokalnymi oraz organizowanie w jego zastępstwie działalności pastoralnej w poszczególnych filiach.

W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück wspólnototwórczą rolę odgrywają małe grupy religijne. Ważną działalność prowadzą Róże Różańcowe. Działalność tej grupy kobiet i mężczyzn opiera się na zasadach zaczerpniętych z takich grup funkcjonujących w Polsce. Do małych grup religijnych można zaliczyć również wspólnotę ministrantów, składającą się z 26 osób. Wzorem Kościoła w Niemczech, służbę przy ołtarzu pełnią zarówno chłopcy, jak i dziewczęta, w różnym wieku. Kandydaci przyjmowani są po Pierwszej Komunii świętej. W grupie ministranckiej są także osoby dorosłe. Formacja ministrantów – wzorem niemieckim – jest prowadzona przez najstarszych z nich, pod kierunkiem proboszcza. Jest wyrazem podmiotowego zaangażowania świeckich w Kościele i podejmowania odpowiedzialności za wspólnotę lokalną.

Zgodnie z nauczaniem soborowym (zob. KL 29), w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück istnieje grupa lektorów. Składa się ona z 12 dorosłych osób, których formacja przebiega w sposób indywidualny. Odpowiedzialny

²⁵ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

²⁶ R. Kamiński, dz. cyt., s. 187.

za nią jest proboszcz misji. Z grupą tą związanych jest 3 kantorów, których formacja ma również charakter indywidualny. Podobnie jak w parafiach niemieckojęzycznych, funkcję w liturgii i poza nią pełnią nadzwyczajni szafarze Komunii. Ich formacja z kolei przebiega w sposób przewidziany w diecezji Osnabrück. Oznacza to, że zarówno przygotowanie, jak i formacja stała odbywa się razem z innymi nadzwyczajnymi szafarzami tej diecezji.

W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück, podobnie jak w innych wspólnotach parafialnych, prowadzona jest działalność charytatywna. Jej adresatami są wszyscy potrzebujący, przede wszystkim z lokalnej wspólnoty oraz osoby indywidualne, także spoza Niemiec. Dary rzeczowe wysyłane są także do parafii w Polsce. Są to zazwyczaj produkty żywnościowe, środki czystości i odzież, przekazywane jako paczki najczęściej przed większymi świętami kościelnymi. Prowadzone są także kolekty jako pomoc na budujące się kościoły na Białorusi, Ukrainie w Rosji i w Polsce²⁷. Doraźną pomoc, głównie rzeczową, otrzymują także Polacy mieszkający w Niemczech. Są to przede wszystkim osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej oraz rodziny wielodzietne i dysfunkcyjne.

2. Organizacja duszpasterstwa nadzwyczajnego

Duszpasterstwo nadzwyczajne ma za cel zaspokajanie specyficznych potrzeb religijnych wierzących, które nie są zaspokajane w ramach duszpasterstwa zwyczajnego²⁸. Podobnie jak w duszpasterstwie parafialnym, w Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech formy duszpasterstwa nadzwyczajnego są adresowane do określonych grup wiernych, lub do wszystkich ich członków, w celu zaspokojenia określonych, specyficznych potrzeb religijnych.

W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück na duszpasterstwo nadzwyczajne składają się przede wszystkim pielgrzymki. Wiele z nich ma charakter cykliczny. Każdego roku, w pierwszą sobotę Wielkiego Postu, organizowana jest pielgrzymka do sanktuarium Krzyża Świętego w Rieste Lage, miejscowości oddalonej około 30 kilometrów od Osnabrück. Wierni udają się tam indywidualnie. Pielgrzymka ma charakter dnia skupienia. Uczestnicy biorą udział we wspólnej Drodze Krzyżowej. Mają również czas na przystąpienie do sakramentu pokuty i pojednania. Również każdego roku, w drugą sobotę października, odbywa się pielgrzymka autokarowa do leżącego około 130 kilometrów od Osnabrück sanktuarium maryjnego w Heede. W pielgrzymkach tych bierze udział około 50 osób.

²⁷ W latach 2005-2015 pomoc finansową dla poszczególnych parafii w wyżej wymienionych krajach, wynosiła od 1000 do 2000 euro.

²⁸ Por. R. Kamiński, *Duszpasterstwo nadzwyczajne*, w: *Teologia pastoralna*, dz. cyt., s. 309.

Oprócz pielgrzymek organizowanych systematycznie, katolicy z Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück odbywają pielgrzymki okolicznościowe. Ich celem są sanktuaria i miejsca szczególnego kultu w Niemczech oraz poza granicami tego kraju, w tym także w Polsce²⁹.

W Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück realizowane jest duszpasterstwo z wykorzystaniem współczesnych środków wyrazu. Często gośćmi są artyści, zarówno świeccy, jak i duchowni, prezentujący twórczość o charakterze religijnym, świeckim, w tym także patriotycznym. Angażują się oni w liturgię, zwłaszcza sprawowanie Eucharystii, a także koncertują w kościołach misji, wystawiają przedstawienia i inscenizacje³⁰. Na wydarzenia o charakterze artystycznym zapraszani są także katolicy z parafii niemieckojęzycznych, aby mogli zapoznać się z historią, kulturą i sztuką Polski. Wydarzenia te służą nie tylko podtrzymaniu polskiej tożsamości i tradycji narodowej, lecz również pogłębieniu więzi z Bogiem i Kościołem³¹.

Zakończenie

Duszpasterstwo w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück zorganizowane jest na wzór duszpasterstwa parafialnego. Główną rolę odgrywają w nim formy duszpasterstwa zwyczajnego: przepowiadanie słowa Bożego, działalność liturgiczna i pasterska. Odpowiednio do potrzeb religijnych wiernych, realizowane są także formy duszpasterstwa nadzwyczajnego. Jakkolwiek formy te realizowane są w parafiach niemieckojęzycznych, w Polskiej Misji Katolickiej mają one charakter polski.

Przejawia się on przede wszystkim w języku liturgii. W języku polskim wierni komunikują się między sobą. Sposób sprawowania liturgii jest zaczerpnięty z Kościoła w Polsce. Podtrzymywane są polskie zwyczaje religijne, jak dzielenie się opłatkiem i błogosławieństwo pokarmów na stół wielkanocny. Msze święte sprawowane w języku polskim cieszą się większą frekwencją niż te sprawowane w języku niemieckim. To świadczy, że katolicyzm jest ściśle związany z polską tożsamością narodową. Jest on jej elementem. Należy zauważyć także, że duszpasterstwo polonijne, zachowujące polskie zwyczaje narodowe oraz polskie formy realizacji posługi wobec wierzących, bardziej odpowiada ich potrzebom religijnym.

²⁹ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

³⁰ Gośćmi w Polskiej Misji Katolickiej w Osnabrück byli m.in.: Monika Grajewska, zespoły Non Dictis, Duval, Skaldowie. Misja wspiera także finansowo organizowany corocznie koncert z okazji Święta Niepodległości, w którym występują artyści z teatru w Osnabrück.

³¹ Wywiad z ks. Romanem Przybyłkiem.

Summary

Organization of the pastoral care in the Polish Catholic Mission in Osnabrück, Germany

The organization of the pastoral care in the Polish Catholic Mission in Osnabrück is based on the parish pastoral care. The Mission implements ordinary and extraordinary ministry. Proclaiming God's Word, implemented through homily and catechesis, is done in Polish. It is assigned for children, young people and adult Catholics. Ministering of the worship of God is done according to the customs of the Church in Poland. The ministry of all the sacraments which can be administered in the parish is a regular practice, including the Sacrament of Penance and Reconciliation which can be ministered individually. Devotions as well as blessings are administered just like in Poland. The faithful attach great importance to maintaining the Polish tradition, especially to the blessing of food served at Easter as well as to the tradition of sharing the wafer during Christmas Eve. What is more, the Mission actively supports charities for the benefit of individuals and communities of believers mainly in Poland and in the eastern Europe. Other activities include pastoral pilgrimage and social work with children and young people.